

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף קין:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה רמט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

תורה אור

במדבר יט (יד) זאת התורה
אדם כי ימות באהל כל הנפא
אל האהל וכל אשר באהל
ישקא שבעת ימים:
תורה רמז

הימים-ב יז (ו) ויגבה לבו
בדרכי יהוה ועוד הסיר את
הקמות ואת האשרים מיהודה:
תורה רמז
שופטים יג (כה) ותחל רות
לקום לפעמו במחנה זו בין
צריצה ובין אשתאל: פ
שופטים יד (ו) ותצלח עליה
רות וידך וישפעהו כשפע
הגדי ומאומה אין בידו ולא
הגיד לאביו ולאמו את אשר
עשה:

תורה רנ

איוב א (כא) ויאמר ערם
יצתי וצאתי מבטן אמי וערם
אשוב שמה לקום נתן ויקום
לקח יהי שם לקום בןך:

יש כמה חידושים של תורה שהם רק כמו פינקס^א, וכמו שכותבין
תיבת אדם לכד. כי התורה היא בחי' אדם, כ"ש (במדבר יט)
זאת התורה אדם. ויש שהוא נכנס לפנים מזה, אבל אעפ"כ אין
זה אדם כנ"ל. רק כשוזכר אל התורה בעצמו זהו בחי' אדם
באמת. וזהו **זאת התורה אדם**, זאת התורה דייקא, היינו רק
זאת התורה האמתיות, היא בחי' אדם:

ודע שכל אדם קודם שמשיג בתורה השגה של אמת, צריך
לילך בהכרח דרך אלו היכלות התמורות. אבל הכלל שאסור
למענות בעצמו, לסבור שכבר בא אל ההשגה הראוי, כי אם
יסבור כן ישאר שם חס ושלום, אבל כשידע שעדיין לא התחיל
לכנס^ב לחדרי תורה האמיתים, אזי יתחזק בעבודת השם,
וירבה בתפילות, ויפציר עד שיפתחו לו שערי הקדושה באמת,
ואז יראה ההפרש. ואפילו אם עשה עובדות ותעניתים וסיגופים
בשביל השם יתברך, ואחר כך זכה לחידושי, אעפ"כ אל יעמוד
ע"ז לסבור שהם השגות של אמת הנ"ל. כי אפילו להדמויות
של היכלי התמורות צריך עובדות ותעניתים. ואפילו בתאווה
עוה"ז יש דוגמא לזה, כגון למשל כשעושין שחוק וקומעדייע,
אזי נוסע אחד ומכריו וחושב כל הדברים שיעשו על
הקומעדייע, ואף שהוא תאוה לשמוע, אעפ"כ אין זה השחוק
בעצמו, וכן כשבא להחדר שעושין שם הקומעדייע, יש שם
מצויר^ג על המבלא כל הדברים שיעשו שם, וגם זה אינו הדבר
בעצמו, ואפילו כשבאים לשם לפנים, עומד לץ אחד, ועושה
כמעשה קוף, וכל הדברים שעושה הבעל קומעדייע, הוא עושה
אחריו בליצנות, וגם זה אינו הדבר בעצמו, ועיקר הוא השחוק
בעצמו שעושין שם. וכמו כן תבין הנמשל מעצמו, כי יש מי
שנדמה לו שנכנס לפנים, ולפני ולפנים, ועדיין עומד בחוץ
לגמרי, כי לא התחיל להשיג השגה של אמת: והצדיק הגדול
מאד, אף כשוזכר להשיג השגות גדולות של הקדושה באמת
אעפ"כ אינם נחשבים בעיניו לכלום, לגדול עוצם הכרתו את
גדולת הבורא ית'. ע"כ הוא משתדל ומתחזק בכל פעם,
שיתחיל^ד הש"י להראות לו אור התורה, כאלו לא התחיל להשיג
כלל מיומיו^ה:

רמו ^ו **לפעמים** צריך האדם שיהיה לו גדלות, ^ז כמה
שכתוב (ד"ה ב יז) **ויגבה לבו בדרכי ה'**. והוא מועיל כמו
תענית, כי כשצריך לבא להשגה ולעלות לאיזה מדרגה, אזי
צריך לשכוח את חכמתו שמקודם. וכמו שמצינו (ב"מ פ"ה) שר'
זירא התענה כדי לשכוח תלמוד בבלי ^ח, כי ה' צריך לבא
להשגה יותר גדולה שהיא תורת א". והגדלות מועיל כמו
התענית הנ"ל, כי ע"י הגדלות שוכח גם כן את חכמתו,
כמשור'ל (פסחים סו ע"ב) כל המתגאה חכמתו^ט מסתלקת
ממנו. אך צריך לזה חכמה יתירה ^י, כי בוודאי גדלות הוא
איסור גדול מאד, ואם יתגאה באמת, בוודאי חכמתו מסתלק
ממנו לגמרי, ולא יבא להשגה, ויהיה נעשה שומה ממש, אך

צריך לזה אומנות יתירה, איך להתנהג בזה, שיהיה לו גדלות
רק כדי לשכוח חכמתו שמקודם שהוא צריך לשכוח כנ"ל,
ואעפ"כ יהיה עניו באמת ^{יא}:

רמו ^{יב} **איתא** בזה"ק (ר"מ צו ד' כז ע"ב) שתי"קו ^{יג}
הנאמר בש"ס ^{יד} הוא בחי' מחסר תיקון, דהיינו שנחסר הנון
של **תיקון** ונעשה **תיקו**. ודע שזאת הנון פשוטה
כשנחסרת מהתיקון ונעשה בחי' תיקו כנ"ל, אזי היא נשפלת
ונכפפת ונעשה מזה בחי' **קינות** שהוא אותיות **תיקון**, רק
שהנון נכפפת כנ"ל. ה' יגאלנו ויתחפכו **הקינות לתיקון**
ויתתקן **התיקו** הנ"ל:

רמח ^{יז} **דע** שסיפורי מעשיות מצדיקים, הוא דבר גדול
מאד ^{יח}, כי על ידי סיפורים מצדיקים, נתעורר ונתלהב הלב
בהתעוררות גדול להשי' בחשק נמרץ מאד ^{יט}, כי הרשימו
שעשה אותו הצדיק שמספרין ממנו, על ידי עבודתו את השם
יתברך, זאת הרשימו נתעוררת^כ בעת שמספרין מהצדיק, והיא
מעוררת להשם יתברך בהתעוררות גדול:

רמז ^{כא} **עיקר** הגבורה בחלב. כי מי שלבו חזק ואינו
מתירא משום אדם ומשום דבר, יכול לעשות גבורות נוראות
ולכבוש המלחמות, ע"י חוזק ותוקף לבו שאינו מתירא ורץ
לתוך תוקף המלחמה. וזה בחי' (אבות פ"ד) איזהו ^{כב}גיבור
הכובש את יצרו. וזה בחי' גבורות שמשון שנא' בו (שופטים יג)
ותחל רוח ה' לפעמו במחנה הן בין צריצה ובין צאשתאל,
שבאותן המקומות ^{כג} צלחה **עליו רוח ה'** ^{כד}, ולבש גבורה,
דהיינו שבא לו חוזק ותוקף גבורה בלב, ועל ידי זה עשה
גבורות נוראות:

רנ ^{כה} **דע** שכל מיני צער וכל היסורין אינם רק מחסרון
הדעת, כי מי שיש לו דעת ויודע שהכל בהשגחה מהש"י, אין
לו שום יסורין, ואינו מרגיש שום צער, כי ה' נתן ויה' לקח ^{כז}
ואעפ"כ^{כח} שיש יסורין שבהכרח מרגישים אותם, כגון היסורים
שבאים מחמת ההרכבה, כמו יסורים שיש מיציאת הנשמה מן
הגוף, והם ייסורי החולה שבאים מחמת שמתחלת הנשמה
להתפשט מן הגוף, ומחמת שנקשרה הנשמה בהגוף בקשר
אמין וחזק, ע"כ בהכרח מרגיש היסורים בעת הפירוד, אעפ"כ
היסורים קלים מאד ונוחים להתקבל בעת שיודע בדעת ברור
שהכל בהשגחה מהש"י, ומכ"ש שאר מיני צער ויסורין שאין
מרגישים כלל כשיש לו דעת כנ"ל, ועיקר הצער מהיסורין, הוא
מחמת שנוטלין ממנו הדעת כדי שירגיש היסורין:

וזה עיקר צער של ישראל שיש להם בגלות, הכל הוא מחמת
שנפלו מהדעת ותולין הכל בטבע ובמקרים ובמזל. ומחמת זה
יש להם צער ויסורין כנ"ל. וזה בא להם מחמת שהם שרויין בין
העכו"ם ולמדו מהם, מחמת שרואין שעתם מוצלחת מאד,
וישראל נבזים ושפלים ע"כ הם

קושיות ואבעיות, ובמסוף הערך ערך תק כתב שאין זה הפירוש אלא סימן, ועיין לקמן שרבנו כתב תיקו בלי מרכאות.

^א לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ב עיין לעיל תורה רלד ושם נרשם

^ג עיין שיחות הר"ן קלח

^ד בתרלד- נתעוררות

^ה לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ו מתרצו- גבור

^ז בתשכט- אשתאל

^ח עיין סוטה ט סוף ע"ב

^ט לשה"כ שופטים יד ו' ושם טו יד, ושמואל-א י' י'

^י לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{יא} מתרצו- היסורים

^{יב} * איוב א כא

^{יג} בתשכט- ואע"פ

^א מתרלו- פנקס

^ב מכאן עד תיבת ודע נוסף בתקפא

^ג גם בתרלד- היא, ומתרלו- הוא

^ד מתרלו- ליכנס

^ה מתרצו- מצויר

^ו בתקפא- שיתחיל

^ז עיין חיי מוהר"ן נט ורלש שתעיתי כשה אובר היתה ההתבודדות של רבינו. ועי"ש אות קיג שאמר רבנו לכמה צדיקים שטענו שראו את מלאך מ"ט שלא כך רואים אותו.

^ח לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ט עיין סוטה ה. שמינית שבשמינית, אבל רבנו מתכוין כאן לגדלות שבאמת היא ענוה.

^י עיין סנהדרין כד. מה הפסול בתלמוד הבבלי.

^{יא} בתקפא- חכמות

^{יב} עיין פל"ח כאן

^{יג} עיין באור הליקוטים תורה כב מפתח כה

^{יד} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{טו} עיין אור יקר להכמ"ק על רע"מ כד טו עשר א' סימן כב (דף טז). שחיקו לטון שחיקה דייקא עיר"ש שהטון עלמא דלחי כינה עלה לחכמה עולם המחשבה

^{טז} בש"ס תיקון הוא מלשון תיקון דהיינו תעמוד, וי"א שהוא נוטריקון תהא קאי. והעורך פירש לשון תיקן דהיינו כמו דבר המונח סגור בתוך. ורבינו שנקט לתיק עיין תיו"ט עדויות ח' ז' דהוא ר"ת תשבי יתרון

מאמר עיקר הגבורה בלב

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן קמא

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

עקר הגבורה הוא בלב, כי מי שלבו חזק אינו מתירא משום אדם ומשום דבר, והוא יכול לעשות גבורות נוראות ולקבש מלחמות חזקות על-ידי חזק ואמץ לבו שאינו מתפחד ורץ לקשרי המלחמה החזקה, וכמו כן הוא ממש בעבודת ה' והבן היטב: (לק"מ השלם)

אחרי שביאר בתורה רמח את המעלה הנפלאה של סיפור מעשיות מצדיקים, כאן מספר לנו רבנו על גבורת שמשון הגבור, שאע"פ שהיתה גבורה לא טבעית, שכשרק החלה רוח ה' לפעמו תפס שני הרים צרעה ואשתאול וטחנן זה בזה. ובמשך עשרים שנה הגין על ישראל מהפלישתים, אבל בודאי לא זכה לזה אלא רק ע"י שהיה גבור בכבישת היצר.

ליקוטי הלכות

או"ח ברכת הריח ד' א' – וזהו בחינת מה שכתב רבנו ז"ל בהתורה "תקעו" הצ"ל (אות ב) – שעקר תאות נאוף שהוא כלל כל החטאים, רחמנא לצלן, נמשך רק ממחזין דקטנות וכו', עין שם. כי הפעל דבר מתגבר עליו עד שמפילו לבחינת מחזין דקטנות, חס ושלום, דהיינו שנקטן מחו ונחלש דעתו עד שאינו יודע מכחו, ונדרמה לו שאי אפשר לו לעמוד כנגד תאוה זאת. כי עקר הגבורה הוא בלב, כמו שכתב רבנו ז"ל במקום אחר (סימן רמט, ובתנינא סימנים מג, מו), ומי שלבו חזק יוכל להתגבר בכחו כנגד כל התאוות שבעולם ואפילו כנגד תאות נאוף, כמו שאינו כמה צדיקים וכשרים שעמדו בנפיון. רק עקר נפילת כל הנפילין לתאוות רעות הוא רק מחמת בחינת מחזין דקטנות, דהיינו שנקטן מחו עד שאינו יודע מכחו. כי עקר הכוח הוא על ידי חכמה שבמחשבה, כי 'חכמה' היא אותיות 'כח מה', ו'מה' בגימטריא 'אדם', שעקר כח האדם הוא החכמה, כמו שכתוב (קהלת ז, יט): "החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר". היינו שעקר הכח להיות עז כנמר כנגד כל התאוות והפתויים, הוא רק על ידי חכמה אמיתית, שהוא בחינת מחזין דגדלות, כי המחזין הם בחינת מחצות פרוסות כנגד תאות נאוף, כמבאר בהתורה הצ"ל. הכלל, שהאדם צריך להאמין מאד בכחו, וידע באמונה שלמה, שבדאי יש בכח שכלו ומחו לעמוד כנגד תאות נאוף, שהוא עקרא דיצרא בישא (עקר היצר הרע) (זהר ויקרא טו:).

שיחות

בענין היראות והפחדים. שאדם מתירא ומתפחד על פי הרב מכמה דברים או מבני אדם שאינם יכולים להזיק לו כלל. והדבר נראה שרק בסוף כשהאדם נסתלק ושוב על הארץ ורגליו אל הדלת (קסב) אז יהיה לו ישוב הדעת באמת ויסתכל על עצמו ויראה האמת, שכל היראות והפחדים שהיה מתירא מאיזה בני אדם שעמדו כנגדו היה הכל שטות והבל. ובחנם היה לו יראות ופחדים מהם כי מה יעשה לו אדם. וכן לענין התאוות, כי אז יראה היטב היטב: **ובאמת יש בזה דברים בגו.** כי יש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתירא ומתפחד ממיני הפחדים שהוא מתפחד מהם. ואף על פי שהוא יודע בדעתו בברור חזק שאותו הענין שהוא מתפחד ממנו אינו יכול לעשות לו כלל, אף על פי כן יש לו פחד גדול מאד ממנו כי אותו הדבר שיש אצל האדם הוא מתפחד. כמו שאנו רואין שנמצאים כמה בני אדם שהם פחדנים גדולים שיש להם פחדים של שטות. והם בעצמן יודעים שזה הדבר אינו כלום, ואף על פי כן הם מתפחדים מאד. וכן אנו רואים שכשמפחידין את האדם מאחוריו, שבאין עליו מאחוריו פתאם בבהלה בקול פחד, אזי הוא תכף מתפחד מאד קדם שמתחיל הדבר לכנס בדעתו כלל. שעדין אינו יודע כלל שום דבר כי באו עליו פתאם מאחוריו. ואף על פי כן הוא מתפחד תכף ומיד קדם שהתחיל הדעת לידע מענין הפחד. ומאחר שעדין לא התחיל דבר הפחד לכנס בהדעת כלל, אם כן איך שייך להתפחד? אך באמת עקר הפחד של האדם הוא, שיש דבר אצל האדם שמאותו הדבר הוא מתפחד: **וכן בענין התאוות** הוא גם כן כך ממש. שאף על פי שהאדם יודע שהתאוה הזאת הוא שטות והבל, אף על פי כן יש דבר אצל האדם שהוא מתאוה התאוה. אף על פי שהאדם יודע שהוא הבל גמור. ועל כן בודאי אם האדם יישב עצמו היטב היטב, בקל יוכל לסלק ממנו כל היראות והפחדים וכן כל התאוות מאחר שיודע שבאמת אינם כלום רק שיש דבר אצלו שהוא מתירא ומתאוה. על כן בקל יוכל לשבר ולסלק הכל. כי האדם הוא בעל בחירה, ובקל יוכל להרגיל דעתו לסלק ממנו אותו הדבר שממנו באים כל הפחדים שלו וכל התאוות כנזכר לעיל: (שיחות מוהר"ן אות פג)

קושיות

א. עיקר הגבורה היא בלב – צ"ע היכן עוד היא יכולה להיות? ראה קדושין מט:2 שסתם גבור בלשון בני אדם הוא כל שחביריו מתיראים ממנו מפני גבורתו, ומסתמא הכוונה לגבורת הגוף. ואולי אפ"ל שיש גם גבורת השכל דהיינו

שמבין בשכלו שמוכרח לרוץ לתוקף המלחמה, וקמ"ל שבלא גבורת הלב הוא לא יוציא לפועל את מה שמבין. גם יש גבור בדיבור שצווק אבל אין לו גבורת הלב ודומה לכלב הנובח ואינו נושך.

ב. לשון חז"ל בנדה טז:ו' גבור או חלש – וצ"ע כי לכאורה חלש הוא הפך מחזק, ואילו ההפך של גבור הוא פחדן. נמצא שגבור שמדברת עליו הגמ' שם הכוונה לבעל כח גדול ולא גבורת הלב.

ג. הכובש את יצרו הוא הגבור – עפ"י הנ"ל שבנדה טז: מה שנקבע ביצירת הוולד היא גבורת הגוף, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. צ"ע האם הכובש את יצרו זו גבורה שתלויה ביראת שמים, והרי רואים שגם אצל גויים יש גבורים ופחדנים, משמע שהוא גם טבע.

ד. בברכות סא.ו' מבואר שמי שמפחד סימן שהוא חוטא, כי העוון גורם לפחד. האם על כן לא תועיל לו גבורה אלא רק תשובה? והרי גבורה מפקיע מפחד.

ה. מי שלבו חזק ואינו מתירא משום אדם ומשום דבר – צ"ע כיון שגבורה מפקיע מיראה מדוע לא מפקיע גם מיראת שמים? נראה כי גבורה דקדושה היא דייקא מכח היראת שמים, כי מתוך שלימות אמונה ובטחון שאין עוד מלבדו, ממילא לא ירא משום דבר מלבדו ית'.

ו. איזהו גבור הכובש את יצרו – משמע שעיקר הפחד הוא מהיצר הרע, ועל כן כבישתו היא רק ע"י גבורה דהיינו שאין לו יראה משום דבר. וצ"ע כי לכאורה מלחמת היצה"ר היא לא שהוא מפחיד אלא שמתגבר ומתחדש בתאוות ומדות רעות, והאדם שלא מתגבר עליהם זה לאו דווקא מפחד אלא שנגרר ולא רוצה להיכנס למלחמה. ראה במעשה מרב ובן יחיד שהס"מ שנדמה לסוחר אמר לרב אם תרצה אהיה בולע אותך/ו'. כי באמת כוחו הוא רק להפחיד. ומה שאדם נגרר אחר תאוותיו זה גם כיון שמפחד להיכנס למלחמה, כי יודע שזו מלחמה ארוכה, ונח לו יותר לוותר מראש.

ז. איזהו גבור הכובש את יצרו – הראייה לזה במשנה היא מהפסוק "טוב ארך אפים מגבור". ולכאורה היא ראייה לסתור. אלא שהפסוק הוא כפל לשון, ורישא נלמד מהסיפא "מושל ברוחו מלוכד עיר". נמצא שהגבור שדיבר בו הפסוק ברישא היה גבור ללכוד עיר, וקמ"ל שעיקר הגבורה היא ה"מושל ברוחו", להתגבר על רוח הגסה ובעסו.

ח. הגבורה היא בלב דהיינו מי שלבו חזק ואינו מתירא משום אדם ומשום דבר – נמצא הגבורה מפקיעה מיראה ופחד. ובברכות סא. מבואר שהעוונות גורמים לאדם פחד. ועיין מגילה ג.ו' שהנביאים חגי זכריה ומלאכי "חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא", אע"פ שלא ידעו מדוע. וצ"ע הרי אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר. וגם היו צדיקים ולא עוון גרם להם לפחד. משמע שיש ג' סיבות לפחד א – טבע האדם, ב – עוון, ג – פחד שהמזל מזהיר את האדם. וצ"ע האם הגבורה מפקיע רק את הפחד הטבעי? ראה שיחות הר"ן פג הנ"ל בשיחות, שהגבורה היא ע"י ישוב הדעת אבל מה שמפחד קודם שמיישב דעתו כגון שמפחידים אותו מאחוריו וכיו"ב אין זה אלא שיש דבר אצלו שמתפחד וזה שייך גם אצל גבור ע"ש.

ט. גבורה מפקיע מפחד – צ"ע הרי מי שאין לו כלל מדת הפחד הוא בסכנה בכל רגע לרוץ להלחם בגיבור ממנו. דהוא כמו להכניס ידו לאש או כיו"ב. וכמו מי שבטל ממנו חוש המישוש ולא מרגיש כאב הוא בסכנה בכל רגע שיוזק ע"י איזה דבר ולא ירגיש להזהר. בהכרח גבורה צריכה גם שכל.

י. מי שלבו חזק ואינו מתיירא משום אדם ומשום דבר – צ"ע לכאורה זו עזות פנים ומה החילוק ביניהם? שחז"ל אמרו הוי עז כנמר וגבור כארי. ההבדל הוא שהגבור עיקר המניע שלו היא לכבוש את היעד שהעמיד לעצמו. אבל עזות עיקר המניע אותו זה החוצפה, דהיינו לצאת ממחיצתו כדי להראות לשני שאינו כלום בעיניו. וכנגד

^ב קדושין דף מט: התקדשי לי עמ"נ שאני גבור. על מנת שאני גבור אין אומרים כאבנר בן נר וכיוצא בן צרויה אלא כל שחביריו מתיראים ממנו מפני גבורתו.

^ג נדה דף טז: דרריש ר' חנינא בר פפא אותו מלאך הממונה על ההריון לילה שמו ונוטל טפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו רבונו של עולם טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש חכם או טיפש עשיר או עני

^ד ברכות סא. ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב (ישעיה לג-יד) פחדו בציון חטאים אמר ליה והכתיב (משלי כח-יד) אשרי אדם מפחד תמיד אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתווי אנפשיה דכתיב (איוב ג-כה) כי פחד פחדתי ויאתני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב:

^ה וכן במעשה ג' מהחירג, שהוקן עשה עיגול סביבו ומלך השדים אמר לו אין אתה מפחד ממני? וכו' ועשה עצמו גדול מאד עד השמים, וכו'. ועיין תורה א' גלא הוא היצה"ר שהוא גדול בשעתו ועולה לגובה רב ומאיים וכל כוחו רק לבלוע את המתיאש מרוב פחד, כי מיד אחרי שמאיים תנפץ והיה כלא היה.

^ו מגילה דף ג. – (דניאל י-ז) וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו בהחבא מאן נינהו אנשים אמר ר' ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא זה חגי זכריה ומלאכי אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מיניהו אינהו עדיפי מיניה דאניהו נביאי ואיהו לאו נביא איהו עדיף מיניהו דאיהו חזא ואניהו לא חזו וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעיתו אע"ג דאניהו לא חזו מזליהו חזו אמר רבינא שמע מינה האי מאן דמיבעית אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי מאי תקנתיה ליקרי ק"ש ואי קאים במקום הטנופת לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי ואי לא לימא הכי עיזא דבי טבחי שמינא מינאי:

המלעיגים צריך עזות. ובאמת יש גבול דק בין עז פנים לגהנם ובין עז כנמר כמבואר בתורה כב' ו' שע"כ מיד מבקש התנא שישמור אותנו מטעות בזה.

יא. וזה בחי' גבורות שמשון – צ"ע מדוע לא הביא לדוגמא את יואב שהיה גבור וב"פ ביקש שיקלעו אותו אל מעבר לחומה ונלחם לבדו בעם שלם ביבוסים ובעמלק^י וגם בקדושין מט: מובא כדוגמא לגבור. או את משה רבנו שמוכא גם הוא כדוגמא לגבור בנדרים לח.^ט, שלכאורה גבורתם היתה טבעית ואילו גבורתו של שמשון היתה רוח ה' שצלחה עליו. "שמשון הגבור" לשון זה נאמר רק על שמשון והוא כבר במכילתא פרשת השירה פ"ב. ובבעלי התוס' על התורה בראשית מט יד.

יב. במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול, שבאותן המקומות צלחה עליו רוח ה' – צ"ע הרי זה לא מקומות אלא מקום אחד שהוא בין שני המקומות הנזכרים. אבל באמת צ"ע מדוע לא כתוב בין צרעה לאשתאול? משמע קצת שהיו ג' מקומות אחד מחנה דן שהיא העיר ליש (לד"ק) או קרית יערים (לאברבנאל)^י ועוד שני מקומות אחד בין צרעה והשני בין אשתאול. וראה ויקרא רבה (ח' ב') אמר ר' שמואל בר נחמן כיון שהתחיל רוח הקודש לגשגש בשמשון, בג' מקומות התחיל שנאמר (שם יג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול. עכ"ל. כך נראה לתרץ את רבנו. אבל המפרשים נראה שלמדו שהוא מקום אחד בין צרעה לאשתאול (ראה גם מהרש"א סוטה ט:). גם ראה יפה תואר^י על מדרש הנ"ל ששואל כיצד יתכן שבג' מקומות החלה הרוח לפעמו הרי בהכרח שהתחילה באחד מהם והמשיכה בעוד שנים לכן משנה את גרסת המדרש שצ"ל בג' מקומות הצליח רוצה לומר שכיון שהתחילה לפעמו בין צרעה לאשתאול המשיכה בעוד ג' מקומות. בתמנת, אשקלון ובלחי, אע"פ שכבר הלך אחר עיניו.

יג. ותחל רוח ה' לפעמו בין צרעה ובין אשתאול – ראה מלבי"ם שהיו ערים שנקראו צרעה ואשתאול בנחלת יהודה ובנחלת דן. וצ"ע כי אמנם בספר יהושע טו לג כשמונה את ערי יהודה כתוב בַּשְּׁפֵלָה אֲשֶׁתָּאוֹל וְצֶרֶעָה

^י **תורה כב אות יא** – וזה פרוש המשנה (אבות פרק ה'): יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר וכו', נמצא שמוהיר על עזות דקדושה, שצריך האדם שיהיה עז כנמר כנגד כל הקמים כנגדו למנע אותו, חס ושלום, מעבודתו. ותכף ומיד מבאר שם גדל הפגם והאסור של העזות פנים דסטרא אחרא, כמו שכתוב שם: הוא היה אומר: עז פנים לגיהנם וכו'. ואם כן אפשר לטעות, חס ושלום, כי בהכרח צריכין לעזות בשביל הקדושה כנ"ל, כי אי אפשר להתקרב אל הקדושה באמת כי אם על ידי עזות כנ"ל, וכמו שאמר הוא עצמו: 'הוי עז כנמר'. ומצד אחר העזות רע מאד, הינו מי שהוא עזות פנים שלא בשביל הקדושה (מכל שכן מי שהוא עז פנים כנגד הקדושה, שמעיז פנים נגד יראי השם וכיוצא), שזה העזות רע מאד, כי עז פנים לגיהנם. ואם כן, 'נפל פותא בבירא' (שבת ס"ז:), כי אין יודעין איך להתנהג. על זה בקש התנא: יהי רצון שתבנה עירך במהרה בימינו (שלכאורה הוא פליאה גדולה וכל אדם משתומם על זה: מה סמיכות יש לתפלה זאת להקדוש? וגם אין דרך המשנה להתפלל תפלה ובקשה באמצע דבריו? אך עתה מבאר היטב), הינו, שהתפלל שיוכה לידע איך להתנהג בענין העזות, הינו שלא יהיה לו שום עזות דסטרא אחרא, רק שיוכה שיהיה לו עזות דקדושה, שעל ידו נבנה ירושלים, קריה נאמנה, הינו שזוכין לאמונה על ידי זה העזות, כמבאר לעיל.

^ח **מדרש תהלים** – מזמור יח כי בך ארוץ גדוד. ר' חייא בשם ר' לוי אמר, בשעה שאמר דוד לישראל לעשות מלחמה עם אנשי יבוס, התחיל אומר, (דברי הימים-א יא, ו) כל מכה יבוסים בראשונה יהיה לראש ולשר. מה עשה יואב, הביא ברוש אחד רענן וקבעו בצד החומה וכפף ראשו, שהיה רך, ואחז בו דוד וקפץ יואב על ראש דוד ונתלה בברשו ודילג על החומה. אמר דוד, (תהלים קמא, ה) יהלמי צדיק חסד ויוביחני. מה עשה הקב"ה, קיצר את החומה ועלה דוד אחריו, שנאמר, ובאלהי אדלג שור:

אוצר המדרשים – מעשה נתן דציצותא עמוד 325 – (י') מעשה שהיה בימי דוד מלך ישראל שהלך יואב בן צרויה לקינסלי (נ"א קינסרי) מדינתא דעמלק להלחם עליה ללכדה וסגרו העמלקים את דלתות המדינה לפניהם.... (אמר להם יואב) עשו קלע וקלעו אותי בקלע לתוך העיר ויקח יואב עמו אלף כסף וסייף ואמר להם יואב המתינו לי ארבעים יום ואם תראו הדם יוצא מתחת דלתות המדינה דעו שאני חי ואם לאו דעו כי אני מת ויקלעו את יואב בקלע אל העיר והכסף והסייף עמו וילכו לבתיהם ויואב נפל לתוך המדינה בחצר של אלמנה אחת...

^ט **בנדרים לח**. אין השכינה שורה אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממש רבנו. ובשבת צב. נקט בעל קומה במקום עניו.

^י **אברבנאל** שופטים פרק יג (כה) וזכר שרוח ה' (והיא המדרגה מרוח הקדש הבא לשופטי ישראל) התחילה לפעמו, ר"ל שלא היה שכלו מיושב כי אם (בלתי מסודר) ונפעם כפעמון, ושהתחיל זה בהיותו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול. וכתב רד"ק שמחנה דן הוא ליש שקראו דן, ואני אומר שהוא קרית יערים שקראו לו מחנה דן כמו שיזכר אחר זה. וזכר המקום אשר התחיל בו הרוח לפעמו, אולי לגבורות שעשה במקום ההוא או לסבה אחרת שנתגלה שם הרוח אשר בו:

^א **יפה תואר** על ויקרא רבה פרשה ח סימן ב (פרשת צו) בג' מקומות התחיל. לא יכלתי להלום גירסא זו, דאיך אפשר שהיתה התחלה בג' מקומות מתחלפים וזה אחר זה, שפעם הראשונה לבדה היא התחלה. ועוד דלא אשכחן ביה רוח ה' אלא במקומות אלו דמני הכא, ואי כולחו התחלה היכן היא חתימה. ועוד מאי ג' מקומות הלא ד' הם, חדא ותחל רוח ה' לפעמו, ואידך בתמנת, ואידך בירידת אשקלון, ואידך בלחי. ולכך נראה דבג' מקומות הצליח גריסין, דבשלשתם כתיב ותצלח עליו רוח ה', ובראשונה לבד כתיב ותחל רוח ה'. והכוונה בזה שע"י שהתחיל רוח ה' לגשגש בו בפעם הראשונה, צלחה עליו עוד ג' פעמים, כלומר שאע"פ שלא היה ראוי שתשרה עליו שכינה אחר שירד תמנתה, שאחר עיניו הלך לבו, אלא שע"י שכבר התחילה רוח הקודש תחלה בזמן בשרותו, הוכן מאד שצלחה עליו גם אחר כך, שהמוכן בדבר לא במהרה ינתק. והיינו דמפרש הכא אגב אורחיה מהו בין צרעה ובין אשתאול כו', דלכולי עלמא היה רוח הקודש חזק ואמין עליו בהתחלה, מכיון דהיה נוטל ב' הרים וכו' למר, או פוסע וכו' למר, ולכן היה סיבה שצלחה עליו גם בזמנים שהלך אחר עיניו. ומה שהוזקק לומר כן, הוא משום דק"ל למה תצלח רוח הקודש במי שלא כובש יצרו. ועוד מה צ"ל בפעם הא' ותחל, פשיטא שהתחלה היה. ומטעם זה דרשו בפ"ק דסוטה וט ע"ב אותו היום חלה נבואתו של יעקב. אך קשה מה צורך לפרש כאן ענין רוח הקודש שצלחה בג' פעמים, דמאי נפקותא מזה לענין מהאוכל יצא מאכל דשייך לענין הפרשה. ושמן משום דהך מילתא רמז שניתן לו, דמטעם זה מדמה לה רב שמואל בר נחמן לקרבן אהרן כדפירשתי, ויקשה דכיון דהלך אחר עיניו איך יתן לו ה' רמז כמו שנתן לדוד ומרדכי, לכך אמר שהרי ג' פעמים צלחה בו רוח ה', מפני שהתחילה לגשגש בו תחלה, וה"נ נימא לענין זה, דכיון דהוה מוכן עדיין לרוח ה', לכן זכה ג"כ שניתן לו רמז:

וְאִשָּׁנָה. ושם פרק יט מא כשמונה את ערי דן כתוב וְיִהְיֶה גְבוּל נְחֻלָּתָם צָרְעָה וְאֶשְׁתָּאוּל וְעִיר שְׁמֹשׁ: אבל לכאורה הן אותן ערים שהיו בנחלת יהודה על גבול נחלת דן. כי נחלת שבט יהודה היתה מירושלים דרומה בכל רוחב הארץ מהירדן עד הים הגדול. ובצפון חצי גבול מזרחי היה שבט בנימין, וחצי גבול מערבי שבט דן. נמצא שבט דן היה בגבול יהודה הצפוני מערבי בשפלה עד הים, משני צידי העיר יפו. נמצא ששפלה דהיינו מישור ולא הרים היה ליהודה רק בצד גבול נחלת דן, וזהו שכתוב שצרעה ואשתאול היו בגבול נחלת דן כי הן צרעה ואשתאול שבשפלת יהודה/י² דהיינו גבול דן. וזהו שמחנה דן היה בין צרעה ובין אשתאול, דהיינו שמחנה דן היה בשתי הערים האלו שהיו בהן גם בני יהודה וגם בני דן. ועל כן נשא מנוח אשה מבנות שבט יהודה כי שם במחנה דן היה ביתו סמוך לנחלת יהודה/י². (צ"ע בסוטה ט: אמר רב אשי שצרעה ואשתאול הם שני הרים, וכיצד יתכן הרים בשפלה)

יד. שבאותן המקומות צלחה עליו רוח ה' – צ"ע האם המקום גורם דאי לאו הכי מדוע מזכיר רבנו את המקום למאי נפק"מ? אמנם מרבנו כאן משמע שרוח ה' צלחה על שמשון בין צרעה ובין אשתאול אבל ראה בפנים שלשון רוח ה' צלחה עליו לא נזכר שם בפרק יג, אלא בג' מקומות אחרים. בפרק יד בכרם בתמנע כשיסע את האריה כגדי ופרק טו כשירד לאשקלון והרג שם שלשים איש לקחת מהם החליפות. וכשאסרוהו ישראל ונתנוהו לפלישתים וקרע את האסורים מעליו.

טו. צ"ע מה רוצה רבנו לחדש לנו כאן? האם ללמד ששמשון היה צדיק? או שהגבורה היא בלב ולא במקום אחר. ועיין תורה מג תנינא שם לכאורה עיקר העניין שהגבורה בלב על כן מדגיש שם שהפכו של הגבור הוא הרך לב. אבל כאן צ"ע.

עד כאן ההקדמה

תורה רמט י"ד

עיקר הגבורה בהלב. כי מי שלבו חזק ואינו מתירא משום אדם ומשום דבר, יכול לעשות גבורות נוראות ולכבוש המלחמות, ע"י חוזק ותוקף לבו שאינו מתירא ורץ לתוך תוקף המלחמה. אבל מי שיש לו רק גבורת הגוף ולא גבורת הלב, לא תועיל לו גבורתו כי יראתו מהמלחמה מונעת ממנו מלהשתמש בה. גם גבורת השכל/י³ לא תועיל כי אע"פ שיודע בשכלו שאין לו תקנה אלא להלחם, בלי גבורת הלב לא ירוץ למלחמה. ועיקר כוונת רבנו כאן למלחמה ביצר הרע, ובמניעות להתקרב ולנסוע לצדיק, שצריכה להיות במסירות נפש בכל יום ובכל שעה, ולא להסתכל על המניעות כלל כי הן רק אחיות עינים להפחיד בלבד, כמבואר בתורה מו תנינא/י³, שלא להיות רך לבב/י³ רק גבור עם לב חזק

² ראה פני משה על הירושלמי סוטה א' ח' שפשוט לו שצרעה ואשתאול הן בנחלת יהודה כמו שמצינו במקרא. משמע שאע"פ שמצינו גם מקרא שהן בגבול דן פשוט לו שהן מנחלת יהודה.

³ ראה מלבי"ם דברי הימים א' פרק ד' פסוק ג – ואלה. שם אדם ששמו אלה, והיה אבי עיטם, גם הוא נולד מראיה בן שובל, וכן יורעאל וישמע וידבש נולדו מאם אחת, והיה להם אחות מצוינת שמה הצלפוני. ולקבלת חז"ל היתה אמו של שמשון, ועז"א ברבה במדבר (פ' י) שמשון בא ממשבט דן ומשבט יהודה, ולמ"ש למעלה (ב, נד) בשם הרד"ק שצרעה ואשתאול היו בנחלת יהודה תבין מדוע החל רוח ה' לפעם את שמשון במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול, כי שם דרו אחי אמו שהיו מיהודה בני בנים של שובל אבי קרית יערים, ששם חנו מחנה דן, ומנוח שהיה מדין לקח בעת ההיא שחננו שם אשה משם.

⁴ לא ידוע טתי ותיקן נאמרה תורה זו

^{טו} גבורת השכל – דהיינו שיודע שצריך להיות גבור, כי אע"פ שכתוב (משלי כד ו) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה ותשועה ברוב יועץ. היינו חכמה כיצד להלחם, אבל צריך להקדים לזה את ההבנה שהוא חייב להלחם וזה גבורה שמצד השכל. כי הפחדן ורך הלב יש לו הרבה הסברים מדוע אין צורך ולא כדאי להיכנס למלחמות.

^{טז} תורה מו תנינא – מסירת נפש יש לכל אחד ואחד מישראל בכל יום ובכל שעה, כגון שנותן ממונו לצדקה. והממון הוא הנפש, "כי אליו הוא נושא את נפשו" (דברים כ"ד). דהיינו שמוסר נפשו בייגיעות וסכנות קדם שמרויח הממון, ואחר כך נוטל הממון ונותנו בשביל השם יתברך, נמצא מוסר נפשו. וכן בתפלה איתא במדרש הנעלם (חיי שרה דף קכד:), שהיא בחינת, "כי עליך הרגנו כל היום" וכו', היינו מסירת נפש. כי צריך יגיעה גדולה ומלחמה גדולה עם המחשבות והבלבולים, ותחבולות לנוס ולברח מהם, ועל זה נאמר: "כי עליך הרגנו" וכו', כמובא במדרש הנעלם, נמצא שהוא מסירת נפש, וכן כיוצא בזה: ודע, שהמניעות שיש לכל אחד לעבודת הבורא יתברך שמו, כגון לנסע להצדיק האמת וכיוצא, ולכל אחד ואחד נדמה לו, שהמניעות שלו גדולים יותר משל חברו, וקשה לעמד בהם. דע, שלכל אחד אין לו מניעות רק כפי כחו, כפי מה שיכול לשאת ולעמד בהם – אם ירצה. ובאמת אין שום מניעה, כי גם בהמניעה בעצמה מלבש שם השם יתברך, וכמבאר במקום אחר (בלקוטי א' סימן קטו). והמניעה הגדולה מונעת יותר מכל המניעות היא מניעת המה, דהיינו מה שמדחו ולבו חלוקים מהשם יתברך או מהצדיק, כי אפלו כשמשבר המניעות שיש לו לנסע להצדיק האמת ובה לשם, עם כל זה, כשמדחו חלוק וקשה לו קשיות על הצדיק, ויש לו עקמומיות בלבו על הצדיק, זאת המניעה מונעת יותר מכל המניעות. וכן בתפלה: שבתחלה יש לו כמה מניעות על התפלה, ואחר כך כשעובר עליהם ובה להתפלל, כשלו עקם ופתלתל מהשם יתברך, זאת המניעה גדולה מכלם כנ"ל, היינו בחינת (תהלים ל"ח): "לבי סחרחר". תרגום – 'סביב' – 'סחור סחור'. דהיינו שלבו מסבב ומקף ומעקם בעקמומיות וקשיות וכפירות על השם יתברך, שזה בחינת (שמות א'): "וימררו את חייהם בעבדה קשה" וכו', ואיתא בתקונים (תקון יג דף כח:): בקשיא וכו', היינו הקשיות שבלבו,

ביותר שאינו מתירא משום אדם ומשום דבר. וע"י שמתגבר וכובש את יצרו אזי גם מצליח בכל המלחמות הגשמיות שלו (לק"ה/י"א).

וזה בחי' מה שאמרו חז"ל במשנה (אבות פ"ד/יט) איזהו הגיבור הכובש את יצרו/כ"א. רוצה לומר שאין הכוונה לגבורת הליכוד עיר, אלא לארך אפים ומושל ברוחו, דהיינו הגיבור שאינו ירא להלחם ביצרו הרע, ברוחו הגסה וכעסו, וכל התאוות ומדות רעות.

שהם המניעה הגדולה מכלם, ואזי צריך לצעק לאביו שבשמים בקול חזק מעמקי הלב, ואזי השם יתברך שומע קולו ופונה לצעקתו. ויכול להיות, שמוזה בעצמו יפול ויתבטל לגמרי כל הקשיות והמניעות הנ"ל, ועל כל פנים השם יתברך שומע קולו, שזה ישועתו. וזה אותיות קשיא – ראשי תבות: "שמע יי קולי אקרא" (תהלים כ"ז) שצריך רק לקרות לה', כשמתגבר עליו הקשיא והכפירה כנ"ל. ומעין זה מה שמספרים בשם הבעל שם טוב, זכר צדיק וקדוש לברכה, משל, שמלך אחד הניח אוצר גדול במקום אחד, וסבב באחיות עינים כמה וכמה חומות סביב האוצר וכשבאו בני אדם לאלו החומות, נדמה להם שהם חומות ממש, וקשה לשברם. וקצתם חזרו תכף, וקצתם שברו חומה אחת ובאו אל השניה ולא יכלו לשברה, וקצתם שברו יותר ולא יכלו לשבר הנשארים, עד שבא הבן מלך, אמר: אני יודע, שכל החומות הם רק באחיות עינים, ובאמת אין שום חומה כלל, והלך לבטח עד שעבר על כלם. ומוזה יבין המושכל הנמשל מאליו על כל המניעות וההסתות ופתויים, שהם בחינת חומות, שיש על אוצר של יראת שמים, שבאמת אינם כלום. והעקר – לב חזק ואמיץ, ואז אין לו שום מניעה ובפרט המניעות בגשמיות, כגון מחמת ממון או שמונע אותו אשתו ובניו וחוננו או אביו ואמו וכו', וכיוצא, הם כלם בטלים ומבטלים למי שלבו חזק ואמיץ להשם יתברך. וגם אפלו גבורה של הגבורים, הוא רק מחזק ואמץ הלב, שיש לו לב חזק ביותר לרוץ בקשרי המלחמה, כמובא בספרים (עי' לקו"א סי' רמ"ט ולעיל בסי' מ"ג):

י' תורה מג תנינא – על ידי חלישות הלב נופלים פחדים עליו. כי הגבור אין לו שום פחד, ועקר הגבורה הוא בלב. דהיינו מי שלבו חזק, אינו מתירא משום דבר, ורץ לתוך קשרי המלחמה, ומתגבר על ידי חזק ואמץ לבו. וכן להפך, רכי לבב הם מתפחדים. וזה שכתוב (דברים כ'): "איש הירא ורך הלבב", פרש רש"י: 'הירא' וכו', כי על ידי רך לבב, על ידי זה הוא מתירא, כנ"ל:

י"א לק"ה יו"ד גלוח ג' אות ט' – כי כל המלחמות שבפועלם מרמזין עקר על מלחמת היצר הרע, כי אפלו המלחמות שיש לאחד בגשמיות עם שונאים ואויבים, הכל הוא בחינת מלחמות היצר הרע, כמו שאמרו רבותינו וברונם לברכה (סנהדרין קג), בשם שיש לאדם צרים למטה, כך יש לו צרים למעלה. ועל כן עקר המלחמה הוא מלחמת היצר הרע. וזה שהזהיר הכהן קדם שנכנסו למלחמה ה', לנצח את האויבים והסטרא אחרא שסביב הקדושה, סביב ארץ ישראל שהם כלל כל השונאים, המונעים והמעכבים מדברים שבקדושה, וכשאדם נכנס להלחם עמם, אזי הוא בסכנה גדולה, חס ושלום, כי מתעורר עליו כמה קטרוגים, חס ושלום, ורוצים להפיל אותו מעבודתו לגמרי, חס ושלום, וזהו עקר המלחמה שצריך להתחזק, לעמד על רגליו לבל יפול מעבודתו יתברך, חס ושלום, ואז בודאי יצא לנצחם ולשברם ולבטלם, אבל במה יהיה בטחון חזק שלא יפול מעבודתו יתברך, חס ושלום, העקר הוא רק האמונה הקדושה שבשם חזק בהאמונה הקדושה, בודאי אין לו להתירא משום מלחמה ושום נסיון שבפועלם. וזהו שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה וכו', בזכות שמע ישראל לבר. הינו זכות וכן האמונה הקדושה, בזה לבד אתם יכולים להתקרב למלחמה בגשמיות וברוחניות, כי מאחר שאתם חזקים באמונתו יתברך, שוב אין לכם להתירא כלל משום מלחמה שבפועלם. וזהו, "אל ירף לבבכם אל תיראו ואל תערצו ואל תחפזו מפניהם". אל תראו' משעטת סוסים ושפעת הקלגסים וקול הקרנות. הינו עניני תבסיסי מלחמה שעושין השונאים להפחיד ולאים על שפנגדם, וכל הבחינות הללו יש במלחמת היצר הרע, והוא ידוע למי שהתחיל לכנס קצת בעבודת ה' ובמלחמת היצר הרע, אפלו אדם פשוט לגמרי, כי דרך הבעל דבר והסטרא אחרא לאים ולהפחיד על האדם מאד מאד ולהכביד עליו עבודתו יתברך מאד מאד, ומחמת זה נמנעו רבים מלהתחיל לכנס בעבודתו יתברך, מחמת האיומים והפחדות הללו וכיוצא בהם. וזה בחינת שעטת סוסים ושפעת הקלגסים וקול הקרנות וכו', אבל העקר בעבודת ה' שלא יתפחד האדם כלל, וכמו שאמר רבנו זכרוננו לברכה, שבפועלם הזה האדם צריך לעבר על גשר צר מאד, והעקר הוא שלא יתפחד האדם כלל, ועקר ההתחזקות לעבר על הגשר צר בשלום בלי פחד הוא האמונה הקדושה פנ"ל. בחינת שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה, בזכות שמע ישראל, הינו אמונה פנ"ל. ושוב אל ירף לבבכם אל תיראו ואל תערצו ואל תחפזו מפניהם כי ה' אלוקים ההולך עמכם להושיע אתכם וכו' פנ"ל. וזהו "ה' לי לא אירא וכו'" (תהלים כז) הינו פנ"ל. כמו שצאמר, "ה' לי", דהיינו שאני מאמין בה' יתברך באמונה שלמה וד' עמדי תמיד, כי מלא כל הארץ כבודו, שוב "לא אירא מה יעשה לי אדם" פנ"ל. כי מאחר שיש להאדם אמונה חזקה, בודאי יצא כל המלחמות וסוף כל סוף אשוב לה' יתברך באמת בחינת זאת אשיב אל לבי על כן אוהיל פנ"ל:

י"ט משנה מסכת אבות פרק ד (א) בן זמא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיקח לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח), יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א ב), כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

פרש"י – הכובש את יצרו – ואינו הולך אחריו: טוב ארך אפים – שאין נוח לכעוס אלא מתגבר על יצרו טוב הוא מגבור: ומושל ברוחו – שכופה את רוחו טוב מגבור ומלוכד עיר:

המאירי – ... שהכובש את יצרו הוא החזק שבמלכיות והוא אומר טוב ארך אפים מגבור כי מלחמת טבעו שהיא מגופו חזקה מן המלחמה הבאה מבחוץ:

רע"ב – הכובש את יצרו, שנאמר טוב ארך אפים מגבור – הכי הוי פירושא דקרא טוב ארך אפים הבא מצד הגבורה של כבוש היצר. ולא מצד רכות הטבע. וכן מושל ברוחו כשבא מלוכד עיר. מן המלך שלאחר שכבש את העיר ובאו לידו האנשים המורדים בו מושל ברוחו ואינו הורג:

תפארת ישראל (ה) הכובש את יצרו – דאם נהלל גבור, אינו משום שיש כח בידו לחנוק ולרצח רבבות בני אדם כתורים ובני יונה, דא"כ מהו משובח יותר מפריצי חיות ארי ונמר יחדו, אבל תהלתו הוא, שאינו רך לבב, ומשתמש בגבורתו לתכלית נעלה, ואינו חושש לנוק הגוף, וגם חרף נפשו למות, רק למען השיג התכלית הנעלה ההוא שרוצה להשיג, ואין לך תכלית יותר נעלה ונשגב, מלהלביש נפשותינו ברוח נדיבה כזאת, שלא תהיה קשורה ומשועבדת לחיי הארצי ותאוות היצר, ומכ"ש כשיצרו מפתהו לנקום ולנטור משונאו, הרי אם

וזה בחי' גבורות שעשה שמשון אע"פ שלא היתה גבורה טבעית אלא ע"י רוח ה' שהתלבשה בו, **שנא' בו (שופטים יג/כב) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין כיגאשתאל**, פירוש שהגבורה העל טבעית היתה שורה על שמשון לפעמים ע"י רוח ה' שהיה שורה בקרבו, והפעם הראשונה היתה בג' מקומות הנ"ל/כ"ד, והם בשפלה בגבול שבין נחלת יהודה לדן (יהושע טו לג/כ"ה), ובגמרא (סוטה ט: כ"ו) מבואר שהיו בקעה ושני הרים שאחו בהם וטחנן זה בזה, ואז נודעה לו גבורתו. דהיינו **שבאותן המקומות (כ"ז) צלחה עליו רוח ה' [כח]**, דהיינו אחרי שהחלה לפעמו בין צרעה ובין אשתאול/כ"ט, שרתה ועברה/ל' עליו הרוח עוד

ישמע לקול יצרו, כבש רק חצוניותיו של שונא, דהיינו גופו, אבל כשייטיב לשונאו, כובש פנימיותו, כי עתה יכיר גם השונא בעצמו עם איזה איש אשר רוח נדיבה בו רצה ללחום, ויתבייש ויכלם ויהי לו עבד עולם:

² מתוצר - גבור

^{כא} **וכן מבואר בגמ' מסכת בתמיד דף לב**. אחת מעשרה דברים ששאל אלכסנדר מוקדון את חכמים: איזהו גבור? והשיבו לו הכובש את יצרו. לאפוקי מגבור שבלשון בני אדם שהוא מי שחבריו מתייראים ממנו מפני גבורתו כמבואר בקדושין מט: ד"ה התקדשי לי עמ"נ שאני גבור.

^{כב} **שופטים פרק יג (כד) ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו ידוד: (כה) ותחל רוח ידוד לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאל:**

רש"י (כה) לפעמו - לבא בקרבו לפעמים:

מצודות דוד (כה) ותחל רוח ה' לפעמו - רוח גבורה מה' התחילה להוליכו במחנה דן, להראות בה גבורות ונפלאות. בין צרעה - מחנה דן היתה עומדת בין צרעה וכו' (והם אלו שהיו בנחלת יהודה):

מלבי"ם (כה) לפעמו. שחל עליו רוח גבורה כפעם בפעם. במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול, כי מצאנו צרעה ואשתאול בנחלת יהודה (יהושע טו, לג) ובנחלת דן (שם יט, מב), באר שזה היה בנחלת דן:

רד"ק - (כה) ותחל רוח ה' לפעמו - ת"י ושריאת רוח גבורה מן קדם ה' לתקפותיה, כלומר הגבורה והכח שהיה לו במחנה דן החל לו והוא המקום שחנן שם בני דן כשהלכו ללכוד את ליש והוא המקום בין צרעה ובין אשתאול ושם החל לו הכח מאת ה' אולי היה לו שם דבר עם אויבים ונצחם והכתוב לא ספר ויהיה פירוש לפעמו לחזקו הפך בנין נפעל והתפעל ממנו שהוא הסרת הכח ושבירת האיברים כמו נפעמתי ולא אדבר ותפעם רוחו ותתפעם וכבר כתבתי בו פירושים אחרים בספר מכלל בשרש פעם אבל זה הפירוש הוא הנכון בעיני ובדברי רז"ל כי פירוש לפעמו מענין פעמון שהיתה רוח נבואה מקשקשת לפניו כוונת פירוש רוח ה' נבואתו של יעקב אבינו החלה אז שאמר יהי דן נחש עלי דרך:

מדרש רבה ויקרא - פרשה ח פסקה ב - אמר ר' שמואל בר נחמן כיון שהתחיל רוח הקודש לגשש בשמשון בג' מקומות התחיל שנאמר (שם יג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול מאי בין צרעה ובין אשתאול א"ר שמואל ב"נ מלמד שנטל שני הרים והקישן זה לזה באדם שנטל ב' צורות ומקישן זה לזה. רבי יהודה ורבי נחמן רבי יהודה אמר בשעה שהיתה רוח הקודש שרויה עליו היה פוסע פסיעה אחת כמצרעה ועד אשתאול. ר' נחמן אמר בשעה שהיתה רוח הקודש שורה עליו שערותיו עומדות והיו מקישות זו לזו כוונת וקולן הולך כמצרעה ועד אשתאול. כשהוא יורד לתמנתה (שם יד) וירד שמשון ואביו ואמו תמנתה ותצלח עליו רוח ה' וירד אשקלון וגו' הוא בא עד לחי.

ילקוט שמעוני שופטים רמז טט - ותחל רוח ה' לפעמו. א"ר חמא בר חנינא חלתה ברכתו של יעקב דכתיב יהי דן נחש עלי דרך. לפעמו במחנה דן א"ר יצחק דבי רב אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כוונת כתיב הכא לפעמו וכתוב התם פעמון ורמון. בין צרעה ובין אשתאול, א"ר אשי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקרן שמשון וטחנן זה בזה. א"ר יוחנן שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים שנאמר דן ידן עמו כאחד. ואמר ר' יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר שמש ומגן ה' אלהים. אלא מעתה לא ימחק, אלא מעין שמו של הקב"ה מה הקב"ה מגין על כל העולם אף שמשון הגין בכחו על כל ישראל. וא"ר יוחנן בלעם חגר ברגלו אחת שמשון בשתי רגליו. בלעם חגר ברגלו אחת דכתיב וילך שפי. שמשון בשתי רגליו דכתיב שפיון עלי ארץ:

²² בתשכס - אשתאול

^{כד} **מחנה דן בין צרעה ובין אשתאול במדרש ויקרא רבה ח' ב' אמר שמואל שהם ג' מקומות. (אבל עיין יפה תאר שם שמקשה על זה שלא יתכן הובא לעיל בקושיות) ובמדרש שם ובסוטה ט: אמרו שהם שני הרים ומשמע שביניהם יש עמק. (ובשופטים טו לא) מבואר ששם נקבר מנחם אביו ושם קברו גם את שמשון.**

^{כה} **יהושע פרק טו (כא) ויהיו הערים מקצה למטה בני יהודה אל גבול אדום בנגבה קבצאל ועדר ויגור: ... (לג) בשפלה אשתאול וצרעה ואשנה:**

יהושע פרק יט (מ) למטה בני דן למשפחתם יצא הגורל השביעי: (מא) ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול ועיר שמש:

^{כו} **סוטה דף ט: - ותחל רוח ה' וגו' א"ר חמא בר' חנינא חלתה נבואתו של יעקב אבינו דכתיב יהי דן נחש עלי דרך לפעמו במחנה דן א"ר יצחק דבי רבי אמי מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כוונת כתיב הכא לפעמו במחנה דן וכתוב התם פעמון ורימון בין צרעה ובין אשתאול אמר ר' אשי צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו ועקרן שמשון וטחנן זה בזה.**

²³ עיין סוטה ט סוף ע"ב

²⁴ לשה"כ שופטים יד ו' ושם יד יט ושם טו יד, ושמואל-א י' י

^{כט} **עיין רד"ק דברי הימים א פ"ב ג - מאלה יצאו הצרעתי והאשתאלי - וצרעה ואשתאול שני מקומות בארץ יהודה ויצאו אנשים ממשפחת קרית יערים ובנו שני מקומות אלה וישבו שם והיו לשני משפחות נקראו צרעתי ואשתאלי ואע"פ שכתוב ותחל רוח לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאל לא היו משבט דן כי אם משבט יהודה' כמו קרית יערים אלא שבט דן חנו באותן המקומות עד נפלה להם נחלה לפיכך נקרא מחנה דן וכן כתיב ויעלו ויחנו בקרית יערים ביהודה על כן קראו למקום ההוא מחנה דן עד היום הזה הנה אחרי קרית יערים:**

ג' פעמים/לא, אחת בכרמי תמנע (שם יד ה')/ל^ב שבא האריה לקראתו צלחה עליו רוח ה' ושיסע אותו כגדי. ושוב (שם יד ט')/ל^ב כשנתחייב לרעיו שלשים חליפות כשגילו את חידתו צלחה עליו רוח ה' וירד לאשקלון ויך מהם שלשים איש. ושוב (שם טו יד')/ל^ב כשישראל אסרוהו ונתנוהו לפלישתים צלחה עליו רוח ה' וקרע בקלות את החבלים שאסרוהו בהם. דהיינו שבמקומות האלה צלחה עליו רוח ה' **ולבש גבורה, דהיינו שבא לו חוזק ותוקף גבורה בלב, ועל ידי זה עשה גבורות נוראות:** אבל כדי לזכות לגבורה כזו לא טבעית היה צריך שנים רבות להיות מושל ברוחו ונזיר מייך והבלי עוה"ז עד שזכה להיות צדיק הדור, ואזי לצורך הצלת ישראל זכה שצלחה עליו רוח ה' לצורך מלחמתו בפלישתים.

כי שמשון הגבור היה צדיק גדול מאד במדרגת משיח/ל^ב, ונקרא שמשון לשון שמש, שמו של הקב"ה כי היה מגין על דורו כמו הקב"ה (סוטה י.)/ל^ב והיתה השכינה מהלכת לפניו תמיד (סוטה טז.). וכל מעשי הגבורה שמוספר בספר שופטים שעשה במלחמתו נגד הפלישתים היא רק דוגמא גשמית, למה שבאמת היה גבור במלחמה נגד יצרו הרע. ומה שכתוב שהלך אחר עיניו אין זה אלא לכפר לו על חטא דק מאד, כי הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה. ראה דברי סופרים לר' צדוק/ל^ב.

ל **תרגום יונתן** שופטים פרק יד (ו) ושרת עלוהי רוח גבורא מן קדם יי והדמיה כמא דמהדמין גדיא ומדעם לית בידה ולא חוי לאבוהי ולאמיה ית דעבד:

מצודות ציון שם (ו) ותצלח – ועברה, כמו (שמואל ב יט יח): וצלחו הירדן.

ל^א **המצודות דוד** בשופטים פרק יד פירש שהכוונה לצרעה ואשתאול שבנחלת יהודה. והמלבי"ם פירש שהיו בנחלת דן. כי שני מקומות אלה נזכרים גם בגבול נחלת דן כמבואר ביהושע יט מב. וגם בגבול נחלת יהודה כמבואר ביהושע טו לג. אבל הרד"ק על דברי הימים פירש שמדובר באותן שתי עיירות שבנחלת יהודה אלא ששבט דן חנו שם עד שקבלו נחלה בצפון, לכן נקרא המקום שבין שתי העירות האלה מחנה דן. הפסוק "ותצלח עליו רוח ה'" נזכר ג' פעמים על שמשון, אבל בג' מקומות אחרים כנ"ל בהערה לעיל בתמנע ואשקלון ולחי. כי במחנה דן הנ"ל רק התחילה לפעמו ואח"כ צלחה עליו עוד ג' פעמים, עכ"פ לפי מה שכתוב.

ל^ב **שופטים פרק יד** (ה) ויִרְדֵּם שְׁמֹשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ תִּמְנָתָה וַיָּבֹאוּ עַד כְּרָמִי תִּמְנָתָה וְהָיָה כְּפִיר אֲרִיּוֹת שֶׁאֵג לְקָרָאתוֹ: (ו) וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְיָ וַיִּשְׁפָּעֵהוּ כַּשִּׁשָּׁע הַגָּדִי וַיִּמְאַמְּהָ אֵין בְּיָדוֹ וְלֹא הָגִיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה:

ל^ג **שופטים פרק יד** (ט) וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְיָ וַיִּרְדֵּם אֲשֶׁקְלוֹן וַיִּךְ מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת חֲלִיצוֹתָם וַיִּתֵּן הַחֲלִיפּוֹת לְמַגִּידֵי הַחִידָה וַיִּחַר אָפוֹ וַיַּעַל בֵּית אָבִיהָ:

ל^ד **שופטים פרק טו** (יג) וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֵאמֹר לֹא כִי אָסַר נַאֲסָרְךָ וַנִּתְנוּךְ בְּיָדָם וְהָמַת לֹא נִמְיָתְךָ וַיִּאֲסְרוּהוּ בְּשָׁנִים עֲבָתִים חֲדָשִׁים וַיַּעֲלוּהוּ מִן הַסֵּלֶע: (יד) הוּא כֹא עַד לַחֵי וּפְלִשְׁתִּים הָרִיעוּ לְקָרָאתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ יְיָ וַתִּהְיֶינָה הָעֲבָתִים אֲשֶׁר עַל זְרוּעֵיָיו כַּפְּשָׁתִים אֲשֶׁר בָּעָרוֹ כֵּאֵשׁ וַיִּמְסּוּ אֲסוּרָיו מֵעַל יָדָיו: (טו) וַיִּמְצָא לַחֵי חֲמוֹר טְרִיָּה וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיִּךְ בָּהּ אֶלְף אִישׁ:

ל^ה **בראשית רבה** – פרשה צח פסקה יד – לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסובר בו שגאולה מגעת בימיו כיון שראה שמת מיד אמר לישועתך קייתיה:

ל^ו **סוטה דף י.** – וא"ר יוחנן שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר (תהילים פד–יב) כי שמש ומגן ה' אלהים וגו' אלא מעתה לא ימחה אלא מעין שמו של הקב"ה מה הקב"ה מגין על כל העולם כולו אף שמשון מגין בדורו על ישראל.

בראשית רבה – פרשה צח פסקה יג – שמשון בן מנוח כיחידו של עולם מה יחידו של עולם אינו צריך סיוע כך שמשון בן מנוח אינו צריך לסיוע.

ל^ז **דברי סופרים** (לר' צדוק הכהן)– ליקוטי אמרים – ענין שמשון – וזה היה גם כן ענין שמשון המיוחד בגבורה היותר עצומה שבכל הנפשות מישאל, ובודאי הכתוב לא ישבחו אלא בגבורה האמיתית שהיא כבישת היצר שהיה בו בתולדה ובשרשו דע"כ היה נזיר אלקים מן הבטן וגידול השערות כנזיר דנקרא קדוש הוא המורה התגברות הגבורות הקדושות על שונאי ישראל, והוא מזרע דן שנקרא גם כן גור ארי' שיש בו גם כן כח הגבורה בעצם ולא בקרן לבד,

וע"כ חשב גם הוא לתקן הכל שיבולע הרע מן העולם על ידו לגמרי היינו שיבורר קדושת ישראל והבדלתן מן העמים אפילו משתקע למקום שמשתקע אי אפשר שידח לגמרי חס וחלילה, וזהו קדושת שבט דן המאסף לכל המחנות ומחזיר כל האבדות והאובדים והנדחים למקורן. **ואע"פ** שהוא הירוד שבשבטים והיה הענין פולטן (תנחומא תצא) כאלו הם חוץ למחנה ישראל ושאין להם אחיזה גם באור המקיף שהוא מקיף לכל הכנס"י, והיינו לפי שבהם היה מושרש גם כן ענין ההסרה מאחר השם יתברך וכמו שאמרו ז"ל (שוח"ט ק"א) ע"פ פן יש בכם משפחה או שבט וגו' זה שבט דן שהם התחילו בפסל מיכה, וא' בתדב"א (פכ"ה) מיכה בעט באנכי שהוא שורש היהדות דע"כ לא נאמר בלשון ציווי דאמונה לא שייך לצוות דאם אין מאמין בהשם יתברך א"כ איך ישמע למצותו ומה מקום לציווי אבל כל זרע ישראל מאמינים בני מאמינים (שבת צ"ז). והבועט באמונה נראה כיוצא מכלל הכנסת ישראל וכאלו אינו מזרע ישראל, אבל זהו רק למראית העין בעולם הזה שהוא עלמא דשקרא שאין האמת ניכר, אבל השם יתברך שומר אמת לעולם דלא ידח מהם נדח, ולפי שמקום היציאה לחוץ היא מצד היושר שבמקום הירוד וסוף הקומה יש אחיזה לחיצונים ועמלק הוא שהלך והוציאן מחוץ לענן כמשאז"ל (תנחומא שם) והוא ענין רגלי' וירדות מות הידוע שכל האחיזה הסוף כל דרגין מקום הרגלין,

ושמשון דאמו מיהודה (כמ"ש במדבר רבה פ"ו) שחיברו למקום הראש ונעשה בסוד עגולין חשב לגלות אור העיגולין דאין בעיגול רגלין ומקום יציאה לחוץ ואחיזה לחיצונים כלל,

כי כמו שמצד שליטת אדם הבליעל יש שם כח ההסרה מיהדות לגמרי כך זה לעומת זה בקדושה שם כח ההכנסה לקדושה לגמרי אפילו מקומות היותר ירודים כשיטת אדם האדם דקדושה דיבור שהכל בקדושה וכל שליטת האדם דבליעל היה לרע לו,

וזה כל כח שמשון דאפילו בעת כשלונם וכשתפסוהו פלשתים עד שגרמו מיתתו רבו אשר המית במותו מאשר המית בחייו דגרם בזה ניצוח הרע עוד יותר מבורר דבר זה יותר דנפש מישאל אפילו ישתקע במעמקי הקל"ה הכל הוא לרע להם ואפילו מי שאינו יכול לתקן בחייו כלל כי הגיע לגדר חילול השם דצריך עכ"פ למיתה הממרכת (כמ"ש יומא פ"ו). סוף הכל במותו יקח הכל ויאבדו הם וכל אשר להם ונפשו דקדושה תצא ממאסרה ותשוב לאחותה ולמקור חוצבה,

עד כאן ביאור חברותא לתורה רמז

אלא שהוא חשב לתקן זה בחייו דאם זכו אחישנה אע"פ שלא הגיע הקץ עדיין כי נפיש זכותי' ובגבורתו העצומה יכבוש השאור שבעיסה לגמרי וממילא יבוטלו גם כן שעבוד כל הגליות דהא בהא תליא:

וזה נקרא שהלך אחר עיניו, (סוטה ט:) דבמשיח נאמר והריחו ביראת ד' ולא למראה עיניו ישפוט וגו' שאין לו שום כח משלו שזרעא דדוד נמשל ללבנה דלית לה מגרמה כלום והוא עולמייתא שפרייתא דלית לה עינין,

משא"כ שמשון דנקרא על שם שמש ומגן וגו' (שם י.) דוהו ענין רגלי' יורדת וגו' שרצה לומר אחיזה וקצת שייכות עם או"ה המונין לחמה (סוכה כ"ט) אלא שהם תולים הכל בכחם ועוצם ידם לבד והוא ידע דכל כחו מהשם יתברך ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אבל מכ"מ חשב מאחר דשרשו כך חלק אלו"ק ממעל והשם יתברך קראו בשמו (סוטה שם) הרי הוא בכח גבורתו שחלק לו השם יתברך יכול לנצח הכל, וזה רצון השם יתברך שיהיה הכל בהשתדלות אדם ושיהיה בכחם לזכות לאחישנה נגד העת שקבע השם יתברך כי זהו כח הבחירה שיסד בעולם הזה,

אבל באמת כל כח הבחירה הוא רק מצד העולם הזה אבל כשמגיע לברר האמת הרי מגיע לבידור זה דלא בכח יגבר איש וברוב חילו לא ימלט אפילו שמשון שהוא הגבור שבישראל והיה לו תכלית כח הגבורה של השתדלות אדם שאפשר במציאות אבל כשאני לעצמי מה אני, ורק עין ד' אל יריאיו למיחלים לחסדו היא המאירה לו ולא עיני עצמו

וע"כ אמר יעקב (אע"ה) לישועתך קיייתי ד' שרואה ששוא תשועת אדם בהשתדלותו רק צריך לייחל ולקוות לחסדו וישועתו יתברך, וכמ"ש גם כן שמשון אחר כך זכרני נא וחזקני וגו' ואנקמה נקם א' מב' עיני כשבא אחר כך אל האמת ותכלית הבידור שרצה בו ונתגלה לו דכל טעותו היה מה שתלה בזכות עצמו והשתדלותו ואף דגם עתה אמר זכרני דמשמע דרצה לומר בזכותו וכמ"ש בפרק חלק (צדיק גמור:) אנחמי' שאמר זכרה לי וכאמרם ז"ל (סוטה שם) דאמר זכור כו' הוא ע"ד שאיתא ביומא (ס"ט ב') לפי שידועין בהקב"ה שאמיתי הוא כו'

הכי נמי אמר האמת דודאי לא לחנם נשתבח בגבורה שהיה לו תכלית הגבורה האמיתית בכבישת היצר כפי האפשר בכח השתדלות אדם, אבל מכ"מ הכיר עוד דכ"ז אינו כלום עדיין בלא חיזוק השם יתברך ולא ברוח ולא ברעש ולא באש ד' היינו במיני השתדלות אדם בתוקף מצד עצמו דאל יתהלל וגו' וגבור וגו', והני ג' נגד הני החכמה ברוח כדש"נ רוח חכמה והעושר ברעש דבעשרו מרעיש הארץ והן אותן אתון והגבורה באש שהוא מסטרא דיד' ואין להתהלל כאשר חושב שהוא שלו דאז הוא בתוקף, וע"כ נקראים בכל הני שמות רק בהשכל וידוע אותו דהכל מהשם יתברך ואז הוא קול דממה דקה שאין לו במה להרעיש כלל, ואחר הידוע אותו שפיר יתהלל דלאחר ברכה וההכרה דהכל מהשם יתברך הארץ נתן לבני אדם,

וע"כ משיקש חזקני אמר זכרני גם כן כי אחר שהקב"ה עוזרו אז שפיר הוא יכול לו והקב"ה קורא על שמו, וכדרך האב המנסה את בנו קטן באיזה דבר חכמה ומשים לפניו הכל רק משייר כחוט השערה ואף ע"ז פותח לו פתח בדברים ורוצה רק שהתינוק יוכל לעמוד על הדבר ויגידה לו בענין שיוכל לקראה על שם התינוק ולהתפאר שהוא הגידה אע"פ שהכל היה ממנו, וכך השם יתברך רוצה להתפאר בבניו כמשי"נ ישראל אשר כך אתפאר ומבקש שהם ישתדלו כדי שיהיה נקרא על שמם אע"פ שהכל ממנו וכמשי"נ גם כל מעשינו פעלת לנו, וכמשא"ז (ש"ר פ"ה) פתחו לי כחודה של מחט ואני אפתח כו' כי רוצה רק שיקרא על שם האדם, ולפי שהוא גם עתה הקדים זכרני ויחזקני אף ידיע דצריך לישועת ד' וזולת זה שוא כל השתדלותו והכל ממנו מכ"מ לא דחה הקודם, וע"כ אמר נקם א' מב' עיני דהרגיש שהיה במשפט לפי שהלך אחר עיניו כנזכר למעלה, (עד כאן נמצא המאמר הקדוש הזה בבתי"ק):